

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА

В. О. Венгерська
О. В. Максимов

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи
з освітньої компоненти

«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХІХ СТ.»

УДК 94(477)
В 29
М 17

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету ім. І. Франка,
протокол № 1 від 28 січня 2022 р.*

Рецензенти:

Буравський О. А. доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Кругляк М. Е. – кандидат історичних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Державного університету «Житомирська політехніка»

Мосієнко О.В. – кандидат історичних наук, викладач ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

В 29, М 17. Венгерська В.О., Максимов О.В. Методичні рекомендації до семінарських занять з освітньої компоненти «Історія України ХІХ ст.». Житомир: Вид. 2022. 49 с.

Методичні рекомендації до семінарських занять містять перелік основних проблем освітньої компоненти «Історія України ХІХ ст.», плани семінарських занять та завдання для самостійної роботи з основною та додатковою літературою, інтернет-ресурсами до тем, питання до екзамену, критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, окреслені принципи організації самостійної роботи.

Для бакалаврів історичного факультету денної форми навчання.

УДК 94 (477)

© В. О. Венгерська, 2022
© О. В. Максимов, 2022
© ЖДУ ім. І. Франка, 2022

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	5
Розподіл навчального часу за темами та видами роботи	7
Методична карта освітньої компоненти.....	8
Тематика лекцій	9
Семінарські заняття та самостійна робота	13
Принципи організації самостійної роботи	41
Методи контролю успішності навчання	42
Питання до екзамену	43
Критерії оцінювання навчальних досягнень бакалаврів	46
Рекомендована література	47

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 014.03 Середня освіта (Історія) та 032 Історія та археологія є базовим напрямком освітньої діяльності історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. Запропоновані методичні рекомендації підготовлені у відповідності до вимог, які висуваються до підготовки бакалаврів за освітньо-професійними програмами історичних спеціальностей.

Метою вивчення освітньої компоненти є засвоєння здобувачами знань, отримання навичок роботи з історичними джерелами XIX ст., розуміння провідних тенденцій та загальних закономірностей політичного, економічного, соціального та культурного розвитку українських земель в усіх виявах та аспектах, які в окреслений період належали до складу різних імперій. Формування наукового світогляду, уявлень та розуміння відмінностей; а також засвоєння наукового інструментарію різних методологічних підходів до вивчення, оцінок тих чи інших подій періоду модерного націотворення. .

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

- Навчити здобувачів освіти володіти понятійним апаратом дисципліни та суміжних суспільних та гуманітарних дисциплін;
- Формування у студентів-істориків цілісного уявлення про особливості протікання процесів модерного націотворення (на тлі подібних тенденцій у найближчих сусідів) протягом «довгого» XIX ст.
- ознайомити здобувачів освіти з історією України «довгого» XIX століття, опанувати основний хід подій, суть процесів і явищ;
- висвітлити особливості економічних, соціальних, політичних та культурних процесів, що відбувалися на території України у зазначений період;
- обґрунтувати важливість місця та значення української історії у загальноєвропейських процесах XIX століття;
- розвивати вміння студентів працювати з історичними джерелами, картами та науковою літературою;
- виховувати повагу до власного минулого, почуття гідності, патріотизму та національної свідомості;
- обґрунтувати внесок українського народу у скарбницю світової культури.

Методичні рекомендації до семінарських занять з освітньої компоненти «Історія України XIX ст.» побудовані за проблемно-тематичним та хронологічним підходом й ґрунтуються на принципах науковості, історизму, системності та всебічності. Представлені форми проведення занять, запропоновані науково-творчі завдання передбачають формування у здобувачів освіти навичок критичного мислення, вміння аналізувати та узагальнювати. Завдання спрямовані й на формування практичних умінь як майбутнього вчителя-практика так і історика-науковця й фахівця у сфері суспільно-політичної практики.

Під час семінарських занять використовуються такі методи навчання:

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, через показ презентацій по окремих темах. На заняттях активно використовуються карти.

Метод проблемного викладення. Використовується викладачем на лекційних заняттях. Насамперед перед тим як розкрити контраверсійні питання з історії України XIX ст., формулюється проблема, й при цьому окреслюються пізнавальні завдання. У процесі розкриття теми викладач наводить погляди і підходи різних істориків, висловлює власне бачення проблеми, порівнює історіографічні підходи, представлені у різних наукових школах. Таким чином, студенти-історики стають співучасниками наукового пошуку, історичних дискусій та інтелектуальних практик.

Метод евристичної бесіди. За допомогою цього пошукового методу студенти на семінарських заняттях здобувають нові знання в процесі групових обговорень, узагальнень, порівнянь з іншими періодами, подібними проблемами, що мали місце в минулому інших країн світу. При цьому активно застосовуються міждисциплінарні зв'язки і знання, що засвоєні в процесі опанування інших історичних предметів. Цей метод дозволяє активізувати мисленнєвий процес у студентів, спонукає їх до пізнання.

Дослідницький метод. Використовується викладачем для розвитку творчих здібностей студентів. Найбільш повно цей метод застосовується під час підготовки студентами міні творчих робіт, повідомлень, рефератів. Вони після отримання дослідницької проблеми, самостійно аналізують фактичний матеріал, опрацьовують опубліковані дослідження, джерела, систематизують здобуту інформацію, порівнюють різні погляди та думки провідних істориків.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу «Історія України XIX ст.» передбачає встановлення міжпредметних зв'язків та взаємодію з такими освітніми компонентами: Історія України II пол. XVII – XVIII ст., Навчальна практика з історії України, Історія України XX-XXI ст.

Програма освітньої компоненти складається з двох модулів:

I модуль – Історія України в «довгому» XIX ст. (перша половина століття).

II модуль – Історія України у другій половині XIX ст.

Освітня компонента «Історія України XIX ст.» викладається на III курсі, у 5 семестрі.

На вивчення освітньої компоненти відводиться 120 годин 4 кредити ECTS.

Форма проведення занять: лекції, семінарські.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ ТА ВИДАМИ РОБОТИ

Назви тем	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	Всього	У тому числі					У тому числі				
		Лекції	Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття	Всього	Лекції	Семинарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Історія України в «довгому» XIX ст. (перша половина століття)											
Тема 1. Вступ до курсу.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Регіональні особливості приєднаних до складу Російської та Австрійських імперій українських земель.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Революційні та національно-культурні рухи першої половини XIX ст.	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Український та польський визвольні рухи пер. пол. XIX ст. Біля джерел політизації	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Економічний та соціальний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Україна та Європейська революція 1848 року.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Кримська війна 1853-1856 рр. та її наслідки.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Разом за модулем 1	60	14	14	-	32	-	-	-	-	-	-
Модуль 2. Історія України у другій половині XIX ст.											
Тема 8. Соціально-економічний розвиток України напередодні реформи. Скасування кріпосного права в Російській імперії. Особливості протікання та основні етапи реформи.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Реформи 1860-1870 років та їх наслідки.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Соціально-політичне життя на Наддніпрянщині. Громадівський рух.	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 11. Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.: економічний та соціальний розвиток, повсякденне життя західних українців.	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 12. Економічний розвиток Наддніпрянщини наприкінці XIX ст.	8	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 13. Україна в першій російській революції 1905-1907 рр. Столипінська аграрна реформа.	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 14. Україна та українці в Першій світовій війні	9	2	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Разом за модулем 2	60	14	14	-	32	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	28	28	-	64	-	-	-	-	-	-

МЕТОДИЧНА КАРТА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Модуль I. Історія України в «довгому» XIX ст. (перша половина століття).	
Тема 1.	Вступ до курсу.
Тема 2.	Регіональні особливості приєднаних до складу Російської та Австрійських імперій українських земель.
Тема 3.	Революційні та національно-культурні рухи першої половини XIX ст.
Тема 4.	Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст.
Тема 5.	Економічний та соціальний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.
Тема 6.	Україна та Європейська революція 1848 року.
Тема 7.	Кримська війна 1853-1856 рр. та її наслідки.
Модуль II. Історія України у другій половині XIX ст.	
Тема 8.	Соціально-економічний розвиток України напередодні реформи. Скасування кріпосного права в Російській імперії. Особливості протікання та основні етапи реформи.
Тема 9.	Реформи 1860-1870 років та їх наслідки.
Тема 10.	Соціально-політичне життя на Наддніпрянщині. Громадівський рух.
Тема 11.	Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.: економічний та соціальний розвиток, повсякденне життя західних українців.
Тема 12.	Економічний розвиток Наддніпрянщини наприкінці XIX ст.
Тема 13.	Україна в першій російській революції 1905-1907 рр. Столипінська аграрна реформа.
Тема 14.	Україна та українці в Першій світовій війні

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

Модуль 1. Історія України в «довгому» ХІХ ст. (перша половина століття).

Тема 1. Вступ до курсу.

Історія України в «довгому» ХІХ ст. (перша половина ст.). Методологічні засади вивчення історії України ХІХ ст. Історіографія та хронологія періоду. Підходи І. Лисяка-Рудницького, М. Грушевського. Народницька школа Грушевського. «Довге» ХІХ ст. Націотворчі процеси в ХІХ ст. Україна в контексті загальносвітових та загальноєвропейських процесів ХІХ ст.

Тема 2. Регіональні особливості приєднаних до складу Російської та Австрійських імперій українських земель.

Реалізація імперських реформ в українських землях. Система адміністративно-територіального управління в українських землях під владою Російської імперії. Реформи Марії-Терезії та Йосипа II, їх вплив на західноукраїнське суспільство. Гетьманські традиції Лівобережної України. Слобожанщина як прикордонний регіон. Специфіка та особливості Правобережної України. Степова Україна як нащадок духу „дикого поля”

Тема 3. Революційні та національно-культурні рухи першої половини ХІХ ст.

Масонство: сутність та особливості діяльності в Україні. Таємні організації офіцерів. Діяльність декабристів. Південне та Північні товариства, основні програмні документи. Збройне повстання. Повстання Чернігівського полку. Придушення повстання та його наслідки. «Руська трійця» та роль греко-католицької церкви у розвитку українського руху на західноукраїнських землях. Культурно-освітні осередки в Україні. Внутрішні та зовнішні причини розвитку історичної науки.

Тема 4. Український та польський визвольні рухи пер. пол. ХІХ ст. Біля джерел політизації

Піднесення польського визвольного руху. Листопадове повстання 1830-1831рр. та його наслідки. Діяльність „Союзу польського народу”. Селянські повстання 20-30рр. ХІХ ст. Діяльність таємних гуртків та „справи про вільнодумство” у Ніжинській гімназії”. Передумови і чинники політизації національних рухів. Програмні твори і практична діяльність кирило-мефодіївців, персоналії та їх роль в українській історії ХІХ ст. Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров, В. Білозерський та ін.

Тема 5. Економічний та соціальний розвиток українських земель у першій половині ХІХ ст.

Кріпосна система в українських землях у складі Російської імперії. Особливості розвитку різних галузей економіки. Становість характер суспільства у ХІХ ст. Сільське господарство; класифікація селян. Промисловість; градація міського населення. Кредитна та банківська системи.

Внутрішня та зовнішня торгівля. Стан економіки та антикріпосницькі виступи на західноукраїнських землях.

Тема 6. Україна та Європейська революція 1848 року.

Політичні, соціальні та економічні фактори спричинення революції 1848 р. «Велика різанина» на західноукраїнських землях 1846 р. Потреба в модернізації на основі демократизації. Розвиток українського руху в умовах революції. Політичні табори та пошук себе в дихотомії «свій-чужий». Головна Руска рада, Центральна Рада Народова, «Зоря Галицька», Я. Головацький. Європейська революція і підвладна російській імперії Україна.

Тема 7. Кримська війна 1853-1856 рр. та її наслідки.

Передумови, привід і початок війни. Боротьба за умовні «ключі» від храму у Віфліємі. Цусимська битва. Видатні персоналії та пересічні герої. П. Нахімов, В. Корнілов, Е. Тотлебен, М. Пирогов, Даша Севастопольська, козаки-пластуни. Оборона Севастополя. Поразка Російської імперії. Піднесення антикріпосницького руху. Суспільно-політичний рух напередодні селянської реформи.

Модуль 2. Історія України у другій половині XIX ст.

Тема 8. Соціально-економічний розвиток України напередодні Селянської реформи 1861 р. Скасування кріпосного права в Російській імперії.

Особливості протікання та основні етапи реформи.

Криза феодальної системи та наростання капіталістичних тенденцій. Класифікація селянських господарств напередодні реформи. Особливості соціальної психології селян цього періоду. Підготовка та перші кроки до реалізації Селянської реформи 1861 року. Царський Маніфест 19 лютого 1861 р. Основний зміст положень. Зміна методу експлуатації та правового статусу селян. Селянські наділи та повинності. Викуп та викупна операція, банки та їх функції в умовах реалізації реформи. Етапи реалізації та особливості кожного з них. Історичне значення проведення реформи.

Тема 9. Реформи 1860-1870 років та їх наслідки.

Земська реформа та реформа міського самоврядування. Судова реформа, спроба введення та затвердження нової правової культури. Фінансові реформи.

Реформи в галузі освіти та політика царату по відношенню до друку. Військова реформа. Початок процесу соціального розшарування. Українське селянство у післяреформенний період. Зародження української буржуазії. Українська різночинна інтелігенція та її роль у націотворчому процесі.

Тема 10. Соціально-політичне життя на Наддніпрянщині.

Громадівський рух.

Хлопоманство. В. Антонович. Поява Громад та зародження громадівського руху: Петербурзька Громада, видання журналу «Основа».

Особливості діяльності Київської, Полтавської та Чернігівської Громад. Особливості розвитку на початку 60-рр. національних рухів у слов'янських та європейських народів. Січневе польське повстання 1863р. та Правобережна Україна. Валуєвський циркуляр 1863 р. Діяльність Київського відділення Російського географічного товариства. Ємський указ 1876 р. Х. Вовк, П. Чубинський, М. Драгоманов, женеvський період, видання часопису «Громада». «Старі» та «молоді» громади, конфлікти поколінь та ідеологій.

Тема 11. *Західноукраїнські землі в другій половині XIX ст.: економічний та соціальний розвиток, повсякденне життя західних українців.*

Особливості економічного розвитку західноукраїнських земель в др. пол. XIX ст. Зміна соціального статусу селян. Поляки східної Галичини, політичні та суспільно-економічні протиріччя. Перші хвилі трудової еміграції на Захід: причини та наслідки. Зміни в соціальній структурі населення. Українські підприємці та купці. Розвиток кооперативного руху у західноукраїнських землях. Повсякдення західноукраїнських міст та сіл, регіональна специфіка та відмінності.

Суспільно-політичні течії в Західній Україні (друга половина XIX ст.). Громадянські права та участь українців у політичному житті провінцій. Створення першої «Просвіти» (1868 р.) та заснування НТШ (1873 р.) Боротьба українців у віденському парламенті за загальне виборче право та національну автономію. Перші українські політичні партії. І. Франко, М. Павлік, М. Подолинський, Ю. Бачинський. Розвиток жіночого та молодіжного рухів у західноукраїнських землях.

Тема 12. *Економічний розвиток Наддніпрянищини наприкінці XIX ст.- на початку XX ст., особливості суспільно-політичного та культурного життя.*

Особливості розвитку сільського господарства. Капіталізація господарства, нерівномірність розвитку промисловості. Південний схід України та промисловий бум. Катеринослав як південна «Пальміра» імперії. Одеса та її роль у розвитку економіки другої половини XIX ст. Нові елементи міської культури. Фінанси, кредитно-банківська система, реалізація грошової реформи. С. Вітте, М. Бунге. Київська школа економіки. Особливості життя міст та містечок України наприкінці століття: розваги, дозволя, одяг, харчування. Розвиток торгівлі: внутрішня та зовнішня. Економічна криза початку століття та її наслідки для українських губерній. Монополізація виробництва, синдикати. Міста та містечка Правобережної України на початку XX ст.: нові технології, транспорт та щоденне життя мешканців (трамваї, телефон, кіно, кав'ярні, стаціонарна торгівля). Російсько-японська війна та її наслідки для імперії та українських губерній. Західноукраїнські землі – загострення українсько-польського конфлікту. Діяльність земств та пожвавлення культурно-просвітницького руху. «Банкетна компанія». Створення та діяльність українських політичних партій в Наддніпрянській Україні (к. XIX-поч. XX ст.): а) причини та умови появи; б) РУП: сутність, ідеологічні засади; в) РУП: розкол та її вплив на процеси партійного будівництва в Україні.

Тема 13. Україна в першій російській революції 1905-1907 рр. Столипінська аграрна реформа.

Передумови та початок революції. Посилення протесних виступів селян та робітників. «Кривава неділя». Збройні повстання в армії та на флоті. Маніфест 17 жовтня 1905 р. та його наслідки. Проголошення свобод та їх наслідки для українського руху, активізація видавничої та суспільно-політичної діяльності. Активізація діяльності представників національних меншин, створення єврейських, польських та інших політичних партій та громадських організацій. Вибори та функціонування I Державної думи. Особливості діяльності II Державної думи. Українська думська громада. Поява Просвіт у Наддніпрянщині.

Між політичною реакцією та економічною модернізацією. Передумови проведення реформи. Від громади до одноособового власника. Політика уряду щодо переселенців, хутори та відруби. Дворянське землеволодіння в умовах реформування. Роль Селянського банку в руйнації общинного землеволодіння. Українське село в умовах реалізації реформи.

3-червневий державний переворот та його наслідки. Закриття газет та обмеження діяльності партій. III та IV державні думи в Росії. Суспільно-політичне життя в південно-західній Україні. Молодіжні спортивні організації. Справа Бейліса та її наслідки. Кооперативний рух. Зміни у щоденних практиках містян та селян українських населених пунктів у складі двох імперій.

Тема 14. Україна та українці в Першій світовій війні.

Українське питання напередодні війни. Розкол в українському русі. Тактика та стратегія різних політичних таборів. «Віденська інтрига» - московський проект: українці в лавах воюючих армій. Союз визволення України. М. Меленевський, Й. Скоропис-Йолтуховський. Національні військові частини у складі воюючих армій. Українські січові стрільці. Окупація Галичини російською армією на початку війни, репресії по відношенню до відомих українських діячів. Табори для військових та переміщених осіб. Доля біженців. Зміни у житті в умовах війни. Визрівання національних проектів напередодні руйнації континентальних імперій.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Модуль 1. Історія України в «довгому» ХІХ ст. (перша половина століття).

Семінарське заняття № 1

Вступ до курсу історії України ХІХ ст.

Мета: ознайомити здобувачів із особливостями та основним змістом «довгого ХІХ ст.», загальнотеоретичними підходами, відмінними позиціями представників різних наукових шкіл; розвивати історичне мислення; сприяти формуванню наукового підходу до осмислення досягнень історичної науки. Здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити їх за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття.

План:

1. Історіографія та хронологія періоду. «Довге» ХІХ ст.
2. Основні явища та події другої пол. ХVІІІ ст., їх вплив на українську історію ХІХ ст.
3. Україна в контексті загальносвітових та загальноєвропейських процесів ХІХ ст., українське відродження („українська історія ХІХ ст.”).

Теми рефератів:

1. «Роль України в новітній історії» І. Лисяка-Рудницького як класична робота в галузі методології українського ХІХ ст.
2. В чому сутність поняття «довге» ХІХ ст.? Які явища у політичному, культурному та інтелектуальному житті ХVІІІ ст. визначили зміст ХІХ ст.?

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Як вплинуло прийняття «Жалуваної грамоти дворянству» на українське суспільство та історію ХІХ ст.?
2. На вашу думку, чому в контексті історії України ХІХ ст. важливими є вивчення та усвідомлення сутності й змісту процесів, пов'язаних із поділами Речі Посполитої?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в кінці ХVІІІ- на початку ХІХ ст.». «Українські землі в першій половині ХІХ ст.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: «Довге» ХІХ ст., націотворення, історичні та неісторичні нації, Й. Гердер, Й. Фіхте, І. Лисяк-Рудницький, Наддніпряньська та Наддністрянська Україна, «вік пару», романтизм, модернізація.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К. 6 Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Бацак Н., Реєнт О. Проблеми й напрями досліджень історії України XIX-початку XX ст. в історіографічній практиці «Українського історичного журналу» (1957-2017 рр.). Український історичний журнал. 2017. № 6. С. 61.
2. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм. Починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність. К.: Центр української духовної культури. 2010. 288 с.
3. Дейвіс Н. Європа. Історія. К.: Основи. 2001.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. У 2-х т. Мюнхен: Дніпрова хвиля. – 1991.
5. Кравченко Володимир. Огляд сучасної історіографії// Україна, імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. К.: Критика, 2011. – СС. 391-454.
6. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. К.: Вища школа. 2002.
7. Полонська-Василенко Н. Історія України. у 2-х т.т. 2. К: Либідь.1992.
8. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. У 2-х т. К.: Основи. 1994. 456 с.
9. Проблеми історії України XIX – поч. XX ст.. – К.: Ін-т – т історії України.
10. Реєнт О. П. Історія України XIX – початку XX ст.: методологічний зріз і тематичні напрями наукового пошуку // Український історичний журнал. 2007. № 6. С. 218-232.

Семінарське заняття № 2

Надніпрянщина в складі Російської імперії першої половини XIX ст.

Мета: ознайомити здобувачів із особливостями кожного із відмінних в економічному, соціальному культурному та історико-географічному сенсах регіонах, які формують сучасну Україну. Розвивати історичне мислення; сприяти формуванню наукового підходу до осмислення досягнень історичної науки. Здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити їх за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття.

План:

1. Гетьманські традиції Лівобережної України.
2. Слобожанщина як прикордонний регіон.. Специфіка та особливості Правобережної України.
3. Степова Україна як нащадок духу «Дикого поля».

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Феномен козацької старшини Лівобережжя: між національною та імперською лояльністю.
2. Польська шляхта Правобережної України та явище козакофільства.
3. Німецькі колоністи півдня України та їх стосунки із представниками влади та сусідами.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Яким чином спадок доби гетьманщини відобразився на соціальному статусі мешканців Лівобережжя?
2. Яку роль в економічному та культурному житті Правобережної України відігравали євреї? Чому в сучасній історичній літературі значний відсоток євреїв, які опинились у складі Російської імперії називають «спадком Речі Посполитої»?
3. Поняття «фронтиру» та його відображення у специфіці Слобожанщини.

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в першій половині XIX ст.», «Економічний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Лівобережна Україна, Слобідська Україна, Правобережна (Південно-Західний край), Степова Україна (Новоросія), секуляризація, межа осілості, хасидизм, греко-католицька церква, державні селяни, губернії, генерал-губернаторства, фронтир, князь М. Рєпнін, Олександр І, А. Чарторийський, В. Капніст.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX-XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Скульчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Капшелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Кондратюк Р., Костриця М. Житомир: Підручна книга з краєзнавства. Житомир: Косенко. 2006. 464 с.
2. Мешков Д. Життєвий світ причорноморських німців (1781-1871). – К., 2017. 464 с.
3. Маслійчук В. Провінція на перехресті культур. Х.: Харківський приватний музей міської садиби. 2007. 400 с.
4. Петровський-Штерн Й. Штетл. Золота доба єврейського містечка. К.: Критика, 2019. 394 с.
5. Толочко А. Киевская Русь и Малороссия в XIX в. К.: Laurus MMXII. 256 с.
6. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569-1999. Пер. з англ. К.: Дух і літера. 2012. 464 с.
7. Magistra Vitae. Розмови про історію з Сергієм Плохієм. К., Дух і літера. 2020. 368 с.

Семінарське заняття № 3 Українські землі у складі Австрійської імперії (початок XIX ст.)

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття. Аналізувати та порівнювати особливості політичного, соціально-економічного розвитку українських земель у складі двох імперій (Російської та Австрійської); бути

обізнаними у сутності реформ, які пов'язувались із діяльністю Марії-Терезії та Йосипа II.

План:

1. Реалізація імперських реформ в українських землях:
 - а) система адміністративно-територіального управління в українських землях під владою Австрійської імперії:
 - а) Галичина;
 - б) Буковина;
 - в) Закарпаття.
2. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їх вплив на західноукраїнське суспільство.

Теми рефератів/повідомлень/есе:

1. Греко-католицька церква та її роль в процесі національного розвитку в XIX ст.
2. Регіональні відмінності трьох частин Західної України: внутрішні особливості та домінуючі зовнішні впливи.
3. Імперська лояльність західних українців: причини, особливості, найвідоміші приклади.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Порівняйте специфіку російського та австрійського абсолютизму в період перебування на престолі Катерини II та Марії-Терезії й Йосифа II.
2. Чим пояснювалось економічне відставання українських регіонів у складі Австрійської імперії?
3. Яку роль відігравала релігія формуванні лояльності підданих до тієї чи іншої імперії та царської (цисарської) династії?
4. Як відбувався процес формування різних лояльностей? Почитати статтю: Мар'ян Мудрий "Русини польської нації (Gente rutheni, natione Poloni) в Галичині XIX ст. і поняття «Вітчизни». <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/460Mudryj.pdf>

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в складі Австрійської імперії», «Економічний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Марія Терезія Йосип II, Леопольд II, Барберіум, дистрикти, жупи, Толеранційний патент, посесори, мандатори, жупани, М. Левицький, І. Могильницький, Ю.Романчук.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.

2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Скељчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Горак В. Наполеоніда. Плани наполеонівської Франції щодо України та їхній крах. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/napoleonida>
2. Сербіна Н. Ф. . Кочубей Віктор Павлович // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1. 760с.
3. Куриленко О. «Малоросійська шляхта» мала більше прав, ніж російські дворяни». Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_malorosijska-shlyhahta-mala-bilshe-prav-i-volnostej-nizh-rosijski-dvoryani/592430?mobile=true
4. Бачинська О. А. Гладкий Йосип Михайлович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. Наук. думка, 2004. Т. 2 : Г- Д. С. 112. 518 с.
5. Зашкільняк Л. О. Польське повстання 1830-1831 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2011.
6. Андреев В. Дніпровські лоджани: нариси з історії та історіографії. Андреев В., Білівненко С., Белов О. та ін. Херсон: Вид-во ВНЗ «ХДМІ», 2012. 352 с

Семінарське заняття № 4

Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст.

Мета: ознайомити здобувачів із особливостями та основним змістом міжнародної ситуації на початку «довгого XIX ст.», загальнотеоретичними підходами, відмінними позиціями представників різних наукових шкіл; розвивати історичне мислення; сприяти формуванню наукового підходу до осмислення досягнень історичної науки. Здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити їх за рахунок додаткової інформації, яку отримали на

лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття.

План:

1. Переселенські мандри запорізьких козаків.
2. Україна в російсько-турецькій війні 1806-1812 рр.
3. Російсько-французька війна 1812 року. Ідеї автономізму та козацькі полки. «Священний союз».
4. Листопадове польське повстання 1830-1831 рр. та Україна.

Теми рефератів/есе/доповідей:

1. Місія В.Капніста та його козацький проект.
2. Ідеї децентралізації управління за часів Олександра I, постать М. Сперанського.
3. Стаття І.Лисяка-Рудницького «Інтелектуальні початки нової України» та її положення в сучасній українській історіографії.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Чому в умовах російсько-французької війни з'явився рух автономістів, й чому він не набув значної популярності?
2. Які ідеї польських революціонерів першої половини ХІХ ст. отримали найбільшу популярність в середовищі українських інтелектуалів цього часу і чому?
3. В чому основні причини поразки Листопадового польського повстання 1830-1831 рр.?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в кінці ХVІІІ- на початку ХІХ ст.». «Українські землі в першій половині ХІХ ст.», «Листопадове польське повстання 1830-1831 рр. і Правобережна Україна». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: В. Капніст, А. Міцкевич, М. Сперанський, Наполеон, М. Кутузов, автономісти, Азовське козацьке військо, Й.Гладкий.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України ХІХ століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.

5. Єскельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К. 6 Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Бацак Н., Реєнт О. Проблеми й напрями досліджень історії України XIX-початку XX ст. в історіографічній практиці «Українського історичного журналу» (1957-2017 рр.). Український історичний журнал. 2017. № 6. С. 61.
2. Бачинська О. А. Гладкий Йосип Михайлович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2004. Т. 2 : Г - Д. С. 112.- 518 с.
3. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм. Починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність. К.: Центр української духовної культури. 2010. 288 с.
4. Горак В. Наполеоніда. Плани наполеонівської Франції щодо України та їхній крах. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/napoleonida> Дейвіс Н. Європа. Історія. К.: Основи. 2001.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України. У 2-х т. Мюнхен: Дніпрова хвиля. – 1991.
6. Зашкільняк Л. О. Польське повстання 1830-1831 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.. Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2011.
7. Кравченко В. Огляд сучасної історіографії// Україна, імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. К.: Критика, 2011. – СС. 391-454.
8. Куриленко О. «Малоросійська шляхта» мала більше прав, ніж російські дворяни». Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_malorosijska-shlyhta-mala-bilshe-prav-i-volnostej-nizh-rosijski-dvoryani/592430?mobile=true
9. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. У 2-х. Т-1. К.: Основи. 1994. 456 с.
10. Оглоблин О. Берлінська місія Капніста 1791 року / «Український історик», 1974, № 01-03 режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Ohloblyn_Oleksandr/Berlinska_misiia_Kapnist_a_1791_roku/
11. Полонська-Василенко Н. Історія України. у 2-х т.т. 2. К: Либідь.1992.

Економічний та соціальний розвиток українських земель у першій половині XIX ст.

Мета: ознайомити здобувачів із особливостями та основним змістом економічних та соціальних процесів першої половини «довгого XIX ст.», загальнотеоретичними підходами, пов'язаними із оцінками темпів та часу промислового перевороту та його специфіку в умовах Російської імперії, в складі якої перебувала більша частину українських земель. Здобувачі повинні ознайомитись із відмінними позиціями представників різних наукових шкіл. Серед інших завдань: розвиток історичного мислення; сприяння формуванню наукового підходу до осмислення досягнень історичної науки. Здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити їх за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття.

План:

1. Особливості розвитку сільського господарства в першій половині XIX ст.
2. Промисловість та промислові центри Наддніпрянської та Надністрянської України в першій половині XIX ст.
3. Ярмаркова та оптова торгівля: регіональна спеціалізація та обсяги операцій.

Теми рефератів/есе/доповідей:

1. Приватні міста польської шляхти в економічному житті Правобережної України.
2. Бердичівські ярмарки першої половини XIX ст.: масштаби, роль, історіографія.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Чому імперський уряд допускав існування міні-держав (наприклад, Миньковецька держава І. Мархоцького) в приватних маєтках польських поміщиків?
2. Яку роль в економічному житті Правобережного регіону першої половини XIX ст. відігравали євреї?
3. Охарактеризуйте поняття «штетл» та особливості його соціальної структури.

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в кінці XVIII- на початку XIX ст.». «Українські землі в першій половині XIX ст.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: штетл, приватні міста, місячина, зимівник, секуляризація, межа осілості, державні селяни, порто-франко, фільварок, оброчні, приписні селяни князі Сангушко, І. Мархоцький, приватні банкірські будинки

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К. 6 Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Бацак Н., Реєнт О. Проблеми й напрями досліджень історії України XIX-початку XX ст. в історіографічній практиці «Українського історичного журналу» (1957-2017 рр.). Український історичний журнал. 2017. № 6. С. 61.
2. Бачинська О. А. Гладкий Йосип Михайлович // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2004. Т. 2 : Г - Д. С. 112.- 518 с.
3. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм. Починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність. К.: Центр української духовної культури. 2010. 288 с.
4. Горак В. Наполеоніда. Плани наполеонівської Франції щодо України та їхній крах. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incipognita/napoleonida> Дейвіс Н. Європа. Історія. К.: Основи. 2001.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України. У 2-х т. Мюнхен: Дніпрова хвиля. – 1991.
6. Зашкільняк Л. О. Польське повстання 1830-1831 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.. Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2011.
7. Кравченко В. Огляд сучасної історіографії// Україна, імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. К.: Критика, 2011. – СС. 391-454.
8. Куриленко О. «Малоросійська шляхта» мала більше прав, ніж російські дворяни». Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history-journal/_malorosijska-shlyhta-mala-bilshe-prav-i-volnostej-nizh-rosijski-dvoryani/592430?mobile=true
9. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. У 2-х. Т-1. К.: Основи. 1994. 456 с.

10. Оглоблин О. Берлінська місія Капніста 1791 року / «Український історик», 1974, № 01-03 режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Ohloblyn_Oleksandr/Berlinska_misiia_Kapnista_1791_roku/.
11. Петровський-Штерн Й. Штетл. Золота доба єврейського містечка. К.: Критика, 2019. 394 с.
12. Полонська-Василенко Н. Історія України. у 2-х т.т. 2. К: Либідь.1992.

Семінарське заняття № 6

Суспільний та громадський рух першої половини XIX ст. в умовах Російської та Австрійської імперій.

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до семінару. Аналізувати та оцінювати особливості суспільного та громадського руху у двох імперіях, виділяти подібні та відмінні риси, орієнтуватись у впливах загальносвітових процесів, зокрема ролі та місця романтизму, ліберальних та консервативних ідей у відповідних процесах першої половини XIX ст. Ключовим завданням, як і для інших тем є розвиток історичного та критичного мислення..

План:

1. Масони та масонство в Україні.
2. Руська трійця: персональний та практичний вимір.
3. Кирило-мефодіївське товариство: постаті, ідеї, програмні твори і практична діяльність.

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Тарас Шевченко в українському модерному націотворенні. Тарас.
2. Шевченко на засланні: аналіз листування та графічних робіт цього періоду
3. Постать Якова Головацького: у пошуках власної ідентичності. (Метаморфози Маркіянового сподвижника. Яків Головацький: від «Русалки Дністрової» до москвофільства <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/metamorfozi-markiyanovogo-spodvizhnika>).
4. Проблема множинних лояльностей в умовах поліетнічних імперій (на прикладі поляків-українофілів, громадських діячів двох імперій, письменників та поетів окресленого періоду.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. В чому проявлялась активність членів масонських лож на теренах України? Охарактеризуйте та окресліть значення найбільш масштабних проєктів, які пов'язуються із діяльністю масонських лож.
2. Чому, на вашу думку саме поети в умовах першої половини XIX ст. перетворились на національних «будителів»?
3. Співвідношення між «монументально-офіційним» образом Т. Шевченка та реальною людиною (листування, спогади, оцінки сучасників та нащадків).

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в першій половині XIX ст.», «Розвиток культури на українських землях в першій половині XIX ст.». карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Т. Шевченко, М. Чайковський, М. Костомаров, В. Антонович, М. Гоголь, П. Куліш, Я. Головацький, І. Вагілевич, І. Терлецький, Ф. Духінський, множинні лояльності, ідентифікаційні процеси, імперська ситуація, «Книги буття Українського народу».

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
4. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
5. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
6. Єсельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
7. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
8. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
9. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
10. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
11. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Анісов В., Середа Є. Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка. К.: Дніпро, 1976. 392 с. <http://litopys.org.ua/index.html>
2. Мартос П. Епізоди із життя Шевченка . ВЪстникъ Юго-западной и Западной Россіи. Кіевъ, 1863. Том IV. Апрѣль. Отдѣль IV. С. 32-42. <http://litopys.org.ua/index.html>
3. Кирило-Мефодіївське товариство: у 3-х. т. К., 1990.
4. Костомаров Н. Исторические произведения. Автобиография. К.: Из-во при Киевском ун-те. 1989. 736 с.
5. Кондратюк К. Нариси історії українського національно-визвольного руху XIX ст. Тернопіль, 1993.

6. Мартинюк А.С. Вплив декабристського руху на формування державно-правової думки на теренах України. http://elar.naiua.kiev.ua/bitstream/123456789/3207/1/2013_1_martiuuk.pdf
7. Сергієнко Г. Я. Декабристи та їх революційні традиції на Україні / Сергієнко Г. Я. – К., 1975.
8. Тарас Шевченко і українська національна культура. – Львів, 1990.
9. Єфремов С. Масонство на Україні // Єфремов Сергій. Вибране. Статті. Наукові розвідки. Монографії / упор., передм. та прим. Е. Соловей. – К., 2002. 695 с.
10. Казьмирчук Г. Д. Українське декабристознавство. Г. Д. Казьмирчук, Ю. В. Латиш. К.; Черкаси, 2002. 282 с.
12. Єфремов С. Від легенди до історичної правди (місцеве підгрунття в декабристському рухові). Декабристи на Україні : зб. пр. комісії для дослідів громадських течій на Україні. К., 1926.
13. Шпорлюк Я. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX ст. // Слово – 1991. № 3-4.
14. Крижанівська О. О. Таємні організації в громадсько-політичному житті України (масонський рух у XVIII-на початку XX ст.). Київ 1998.
15. Кустов В. Новейшая история тайных и закрытых обществ Украины II пол. XX - нач. XXI в. в фактах, документах, фотографиях. Киев, 2013. Геопринт, страниц: 156,
16. Савченко В. А. Україна масонська. К.: Нора-Друк, 2008. С. 336.
17. «Вільні Мулярі. Масони» // Незалежний культурологічний часопис «Ї». 2009. Ч. 54. URL: ji.lviv.ua/n54texts/54-zmist.htm
18. Тарас Григорович Шевченко. <http://litopys.org.ua/index.html>
19. Вибрані документи з матеріалів слідчих справ Кирило-Мефодієвського товариства. <http://litopys.org.ua/index.html>
20. Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів. К.: Наукова думка, 1966 р. <http://litopys.org.ua/index.html>
21. Рєєнт О. П. [Шляхом пошуків, каторжної праці та болісних хитань: Пантелеймон Куліш в українському відродженні XIX ст.](#) // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. 2019. Вип. 29. С. 243.

Семінарське заняття № 7

Революція 1848 р. та західноукраїнські землі.

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити їх за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до семінару. Аналізувати ситуацію, що склалась в цілому в Європі напередодні подій 1848 р., й зокрема ситуації на польських землях, що входили до складу Австрійської імперії у 1846 р. результатом засвоєного фактичного матеріалу має стати спроможність оцінки розстановки національних сил (перш за все, позиції поляків та українців в Галичині) та наслідків подій революції для розвитку національних рухів, в першу чергу українського та його перманентної співпраці/несприйняття/протистояння з польським.

План:

1. Суспільно-політична ситуація напередодні революції, «мазурська різанина» 1846 р.
2. Створення перших українських та польських суспільно-політичних організацій (ГРР, ЦРН): персональний склад та практична діяльність.
3. Соціальний, економічний та культурний розвиток західноукраїнських земель у другій половині XIX ст.

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Поляки та українці в революції 1848 року.
2. Я.Головацький: від «Руської трійці» до ректора Львівського університету.
3. Створення першої кафедри української мови як наслідок революції 1848 р. .

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Я. Головацький та І. Вагілевич: у пошуках власної ідентичності та імперської лояльності.
2. Проаналізувати постать Л. Кобилиці в контексті соціальних парадоксів, які спричиняють революції.
3. Проаналізувати особливості економічної, етнічної й політичної ситуації на Буковині та Закарпатті напередодні та в умовах революції 1848 р.

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Західноукраїнські землі в умовах Європейської революції 1848-1849 рр.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: «Мазурська різанина», «весна народів», октрайована конституція, парламентаризм, Руський Собор, «Зоря Галицька», Г.Яхимович, Головна Руська рада, «Галицько-руська матиця», М. Устиянович, Я. Головацький, Л. Кобилиця

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
4. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
5. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
6. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
7. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
8. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.

9. Реснт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
10. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
11. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Андерсон Б. Уявленні спільноті. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К.: Критика. – 2001./ [Електроний ресурс] www.litopys.org.ua;
2. Грабовський С., Ставроянн С., Шкляр Л. Нарис з історії українського державотворення. – К., 1995.
3. Венгерська В. О. Українські проекти та націотворення в імперіях Романових та Габсбургів (кінець XVIII – початок XX ст.). – Житомир: ФОП Євенок О.О. – 2013. – 448 с. 4. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: коротка історія XX віку, 1914-1991/ Ерік Гобсбаум. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 2001. – 543 с.
4. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм, починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність/Ерік Гобсбаум. Пер. з анг. Та примітки Т. Корпала. – К.: Український Центр духовної культури, 2010. – 288 с.
5. Грицак Я. Й. Про сенсовість та безсенсовість націоналізму в Україні // Я. Грицак. Страсті за націоналізмом. – К., 2001. С. 188-197.
6. Шашкевич о. Маркіян // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. – Буенос-Айрес, 1967. – Т. 8, кн. XVI : Літери Уш – Я. – С. 2074-2075. У століття "Русалки Дністрової" [Електронна копія] : ювіл. зб. Самбір [б. в.], 1937 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019). (Бібліотека кружка "Рідної школи" ім. М. Шашкевича в Самборі; ч. 1) <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=10580> «Будителю Галичини» 202. <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrayini/buditelyu-galichini-202> Головацький Яків Федорович// <http://ube.nlu.org.ua/article/%87>

Модуль 2. Історія України у другій половині XIX ст.

Семінарське заняття № 8

Кримська війна : причини, перебіг, персональний вимір, наслідки.

Мета: засвоєння здобувачами фактичного матеріалу, пов'язаного із подіями війни, її ключовими дієвими особами та вивчення українського контексту цих подій. В умовах сучасної історії та анексії Криму, тема Кримської (Східної) війни і позиції Російської імперії у міжнародній політиці середини XIX ст. представляють особливий інтерес. Знайомство із першою значною візуалізацією подій у вигляді карикатур та фото.

План

1. Економічне та політичне становище Наддніпрянської України напередодні Кримської війни.
2. Передумови та причини Східної війни.
3. Військові дії та завершення війни. Паризький мир 1856 р.
4. Наслідки Кримської війни для Російської імперії в цілому та українських теренів зокрема. Історичні та сучасні контексти.

Тематика рефератів/есе/повідомлень:

1. Козаки-пластуни в обороні Севастополя.
2. М. Пирогов та розвиток військово-польової хірургії.
3. Поява військової журналістики в умовах Кримської війни. Памфлети та карикатури як інструмент антиросійської інформаційної компанії.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Як в умовах війни змінюється традиційна модель поведінки жінок. Жінки - учасниці оборони Севастополя.
2. Як та з якою метою заслуги та популярність героїв Кримської війни використовувалась владою у повоєнний час. (На прикладі Е. Тотлебена, М. Пирогова та інших учасників війни).
4. Проаналізуйте постать М. Чайковського (Садик-Паши) та його козацький проєкт в умовах Кримської війни.

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в другій половині XIX ст.», «Кримська (Східна) війна 1853-1856 рр.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Синопська битва, П. С. Нахімов, В.О. Корнілов, М. І. Пирогов, військово-польова хірургія, П. Кішка, Ф. Заїка, Малахів курган, козаки-пластуни Чорноморського козацького війська, Даша Александрова (Севастопольська), Азовська експедиція; „Київська козаччина”.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
5. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
6. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
7. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
8. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
9. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
10. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
11. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Капелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Крымская война в западных карикатурах. URL: <https://www.academia.edu/4740573>
2. Кульчицький С.В. Кримська війна 1853-1856. Східна війна 1853-1856. Енциклопедія історії України. У 10-ти т. Ред В.Смолій (голова).та ін. Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2009. Т.5. С. 351 – 560. ю
3. Ковальов Д. В. Фінляндський театр бойових дій у Кримській війні.
4. Константинов В.Ю. Кримська війна 1853-56. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1. 760с.
5. Копійка С. «Чотири пункти» Наполеона III // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / ред. кол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.К. : Знання України, 2004. Т. 2 :812 с.
6. Корсак Іван. Отаман Чайка: роман. К.: Ярославів Вал, 2010. 187с.

Семінарське заняття № 9

Реформи 1860-1870 років та їх наслідки.

Мета: Сформуванню уявлення про особливості реформування Російської імперії, найбільш ефективні реформи та їх взаємозв'язок із ключовою реформою 60-х рр. XIX ст., як і всього періоду – ліквідації кріпацтва. Аналіз кожної із проведених реформ з особливим акцентом на селянській, земській, судовій та військовій має допомогти формуванню розуміння функціонування державного механізму в умовах імперії, побудованій на монархічному правлінні та ролі в

цій системі ліберальних механізмів, запровадження яких відбувалось дозовано та під ретельним контролем російських чиновників.

План

1. Особливості та наслідки селянської реформи 1861 року в Україні:
 - а) передумови та перші етапи реалізації, регіональні положення про реформу.
 - б) «тимчасовозобов'язані», мирові суди та банківські установи в процесі реалізації реформи.
2. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х років XIX ст.:
 - а) земська та міська реформи
 - б) судова реформа.
3. Реформи в галузі освіти та цензури.
4. Військова реформа.

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Особливості реалізації селянської реформи на Правобережній Україні.
2. Селянство у структурі українського суспільства напередодні скасування кріпацтва
3. Запровадження земств на території України: особливості, сфера діяльності, успіхи та видатні земські діячі України.
4. Реалізація судової реформи на Правобережжі.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Чому земства не були запроваджені у 1864 р. на території Правобережної України?
2. Яким чином так званий «польський фактор» позначився на особливостях реалізації всіх реформ 1860-1870 рр. на території Правобережної України?
3. Імперські експерименти в галузі освіти: Житомирський єврейський вчительський інститут. Чому цей експеримент був приречений на невдачу?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в другій половині XIX ст.», «Економічний розвиток українських земель у другій половині XIX ст.». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: барщина, оброк, подушна подать, царський Маніфест 1861 року, Загальні і місцеві положення про звільнення селян, мирові посередники та судді, викупні платежі, рантє. майновий цenz, курії, земства, інститут присяжних повірених, адвокатура, Петро та Дмитро Дорошенки, Ілля Шраг, Василь Тарновський, Олександр Русов, Борис Грінченко.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Бовуа Д. Битва за землю в Україні 1863-1914. Поляки в соціо-етнічних конфліктах. – К., 1998.
2. Венгерська В. Мури історії: житомирський вчительський єврейський інститут. 20 серпня 2021 р. URL: <http://www.zhytomyr.travel/muri-istori%dl%97-zhitomirskij-vchitelskij-yevrejskij-institut/>
3. Костриця М. Ю., Кондратюк Р. Ю. Житомир. Підручна книга з краєзнавства. Житомир, 2006.
4. Лановик В.П., Матисякевич А.О. та ін. Економічна історія України. К., 2000.
5. Рудницька Н. Освіта євреїв Волинської губернії у XIX- на початку XX ст. Житомир. Благ. Центр «Хесед шломо». 2007. 216 с.
6. Уортман Р. Властители и судии: развитие правового сознания в императорской России. Автор. Перевод М. Долбилова при участии Ф.Севастьянова. М.: Новое лит. обозрение. 2004. 515 с.
7. Щербина П. Судебная реформа 1864 г. На Правобережной Украине. Львов: Вища школа. 1974. 190 с.

Семінарське заняття № 10

Повсякдення мешканців українських земель у XIX ст.

Мета: Особливість проведення заняття: по кожному блоку передбачається підготовка студентами презентацій у Microsoft Power Point, присвячені регіональним особливостям повсякдення як різних частин України, так і конкретних населених пунктів, до яких кожен із студентів має безпосереднє відношення.

План:

1. Повсякденне життя мешканців Західної України: місто/містечко/село (типи житла, одяг, харчування, розваги).
2. Повсякденне життя мешканців Наддніпрянської України: місто/містечко/село (типи житла, одяг, харчування, розваги).

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Початкова, середня та вища освіта в Україні та на Житомирщині.
2. Українська преса в ХІХ ст. та відображення в ній елементів побуту й повсякденної культури періоду.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Чому історії «маленької» людини тривалий час залишалася за межами дослідницьких інтересів істориків?
2. Які джерела, візуальні матеріали, елементи збереженої архітектури та побуту дозволяють скласти уявлення про повсякдення мешканців міст та сіл ХІХ- початку ХХ ст.?
3. Прогляньте фільм С. Параджанова «Тіні забутих предків», охарактеризуйте елементи побуту, одягу, їжу, та прояви традиційної культури гуцулів у ХІХ ст. Які загальні елементи для української культури та особливі для регіональної ви можете виділити?

Обладнання: проєктор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в другій половині ХІХ ст.», «Економічний розвиток українських земель у другій половині ХІХ ст.» «Перша російська революція 1905-1907 рр. та Україна». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Народна та світська культура, трамвай, диліжанс, водогін, жіноча та чоловіча мода, ярмарки, театр, стаціонарна торгівля, сінематограф, телеграф, телефон, автомобіль, залізниця, міщани та селяни, дворяни та різночинці, М.Коцюбинський, І.Франко, Л.Українка.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України ХІХ століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації ХІХ- ХХ ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини ХІХ століття. К.: К.І.С., 2010.

6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. Нова редакція. Передмова О. Таран; упорядник О. Савчук. Харків: Видавець Савчук О., 2015. 464 с.
2. Вульф. Л. Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. Пер. з англ. С. Біленького. К.: Вид-во Часопис «Критика». 2009. 592 с.
3. Вільшанська О. Л. Зміни в громадському побуті населення Києва на початку Першої світової війни / О. Л. Вільшанська // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К., 2003. – Вип.6.
4. Вільшанська О. Л. Повсякденне життя міст України кін. XIX – початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості / О. Л. Вільшанська. – К., 2009. URL: http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/10648/2/horoshev_semin_ars.pdf
5. Вишленкова Е. А. Культура повсякденності провінціального міста: Казань і казанці в XIX-XX вв. Вишленкова Е. А., Малышева С. Ю., Сальникова А. А. Казань, 2008.
6. Історія міст і сіл Української РСР. 1967-1974. Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=
7. Макаров А. Киевская старина в лицах. XIX век. – К., 2005.
8. Ясь О. Списки населенных мест Российской империи. Энциклопедія історії України: у 10 т. ред. В.Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2012. Т.9.: Прип – С. С. 755-944. Інформація про українські губернії: 3-й випуск Бессарабська область, 1861; 13-й вип. – Катеринославська губ., 1863; 33-й Полтавська губ., 1862; 41-й Таврійська губ., 1865; 46-й Харківська губ., 1869; 47-й – Херсонська губ., 1868; 48-й Чернігівська губ. URL: <http://kartolog.ru/2009/11/spiski-naselennyx-mest-rossijskoj-imperii/>).

Семинарське заняття № 11-12

Суспільно-політичні та національні рухи в Західній та Наддніпрянській Україні наприкінці XIX – поч. XX ст.

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття. Аналізувати та порівнювати особливості протікання політичних та суспільних процесів, формування національних рухів, серед яких і український, розуміти взаємозв'язок українського руху на теренах Російської та Австро-Угорської імперій, вміти виокремлювати особливості та відмінні риси ідеологічних установок, якими керувались представники цих рухів, усвідомлювати впливи загальноєвропейських явищ та процесів на українське націотворення.

План:

1. Народовці, москвофіли, угодовці, перші «Просвіти», НТШ, політичні партії. І. Франко, М. Павлик, М. Грушевський. (Підготувати доповіді/реферати по персоналіям)
2. Хлопоманство, громадський рух в к. 50-на поч. 60-х рр. XIX ст. В. Антонович, М. Драгоманов, Х. Вовк, П. Чубинський. (Підготувати доповіді/реферати по персоналіям).
3. Розвиток кооперативного руху в Наддніпрянщині та Західній Україні.

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Еволюція поглядів М. Драгоманова.
2. Жінки в українському рухові та жіночий рух в Україні.
3. Просвітницька та громадська діяльність С. Русової.
4. Освітні чинники розвитку національної самосвідомості українців.
5. Підготувати есе/реферати по персоналіям, перелік імен яких наведений у пункті «основні поняття та постаті».

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. В чому проявлявся євроцентризм поглядів М. Драгоманова? Чому його звинувачували у космополітизмі та що стало підставою для припинення фінансування видання журналу «Громада»?
2. Чому жіночий рух з'являється саме наприкінці XIX-на початку XX ст.? Які фактори та обставини сприяли цьому?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в другій половині XIX ст.», «Економічний розвиток українських земель у другій половині XIX ст.» «Перша російська революція 1905-1907 рр. та Україна». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Південно-Західний відділ Російського географічного товариства, стара та молоді громади, М. Драгоманов, Олександр

та Софія Русови, П. Чубинський, часопис «Громада», С. Подолинський, І. Франко, М. Павлик.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Каппелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Реєнт О., Великочий В. Національно-демократична революція на західно-українських землях 1914–1923 рр.: до проблеми концепту. Краєзнавство. 2018. № 3. С. 40.
2. Реєнт О., Великочий В. Державотворчі процеси на західноукраїнських землях крізь призму національно-демократичної революції 1914–1923 рр. Український історичний журнал. 2019. № 1. С. 166.
3. Реєнт О., Великочий В. Діяльність національних міжпартійних політичних об'єднань Східної Галичини як перший етап Української революції 1914–1923 рр.: історіографічні концепти. Український історичний журнал. 2020. Число 3. С. 163.
4. Реєнт О. , Великочий В. Національно-демократична революція на західно-українських землях 1914–1923 рр.: до проблеми концепту . Краєзнавство. 2018. № 3. С. 40.

Семінарське заняття № 13

Розвиток українських земель в кінці XIX – на початку XX ст.: політичні, соціальні, економічні та культурні аспекти.

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття. Аналізувати та порівнювати особливості економічного розвитку українських земель у складі

двох імперій, оцінювати роль появи залізниць в окреслений період, розуміти специфіку формування нових соціальних груп, причини перших міграційних хвиль, значення нових промислових центрів та взаємозв'язок швидких економічних змін із змінами у культурі та освіті.

План:

1. Економічний розвиток другої половини XIX ст.: розвиток залізниць, відкриття нових покладів корисних копалин на сході та південному сході України, розвиток міст та зміни в соціальній структурі й етнічному складі міст українських губерній.
2. Поява перших політичних партій: зміст програмних документів, персоналії.
3. Російська революція 1905-1907 рр.: Маніфест 17 жовтня 1905 р. та його суспільно-політичні наслідки (український контекст: видавнича справа, думська діяльність, активізація громадської активності (громадські організації, «Просвіти»).

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Розвиток кооперативного руху в умовах Російської імперії після революції 1905-1907 рр.
2. Кооперативний рух Західної України та його особливості .
3. Розвиток жіночого руху: порівняти ситуацію у Західній Україні та Наддніпрянщині.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Конфлікт «батьків та дітей»: ліберальні та соціалістичні партії початку XX ст. та їх склад і напрямки діяльності.
2. Чому справа Бейліса призвела до розколу в суспільстві, як це пов'язувалося із загальноєвропейськими процесами напередодні Першої світової війни та які внутрішні російські явища відображала?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі в другій половині XIX ст.», «Економічний розвиток українських земель у другій половині XIX ст.» «Перша російська революція 1905-1907 рр. та Україна». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті:

Залізниця, пролетаріат, індустріалізація, С. Вітте, Українська радикальна партія, РУП (революційна українська партія), УНП, УСДРП, ТУП, І. Франко, Д. Антонович, М. Русов, Л. Мацієвич, М. Міхновський, Є. Чикаленко, Б. Грінченко, С. Єфремов, О. Лотоцький.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.

2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Капелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Аліман М. Історія споживчої кооперації України. Аліман М., Бабенко С., Гелей С. та ін. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1996. 383 с.
2. Грицак Я. Й. Про сенсовість та безсенсовість націоналізму в Україні // Я. Грицак. Страсті за націоналізмом. – К., 2001. С. 188-197.
3. Лановик В.П., Матисякевич А.О. та ін. Економічна історія України. К., 2000.
4. Машкін О. М. [Залізниці, залізничні шляхи на українських територіях в 19-20 ст.](#) // [Енциклопедія історії України](#) : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; [Інститут історії України НАН України](#). - К. : [Наук. думка](#), 2005. Т. 3 : Е-Й. - 672 с. : іл.
5. Львівська залізниця - історія і сучасність. Гранкін П. Е., Лазечко П.В, Сьомочкін І. В., Шрамко Г. І. Львів: Центр Європи, 1996. 189 с.
6. Ленченко Ф. Виникнення і діяльність Київської спілки споживчих товариств (1908-1913 роки). Історична пам'ять. 2011. № 26. СС. 46-54.
7. Пожарський П. Нариси з історії української кооперації. К.: Друкарня товариства «Робітнича книга», 1919. 185 с.
8. Половець В.М. Історія кооперації Лівобережної України. К. Глобус, 2001 р., 397 с.
<http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2752/1/%.pdf>

Семінарське заняття № 14

Українські землі напередодні на в умовах Першої світової війни.

Мета: здобувачі повинні закріпити вже наявні знання, розширити за рахунок додаткової інформації, яку отримали на лекції, в процесі опрацювання основної та додаткової літератури під час підготовки до заняття. Аналізувати загальноекономічну, політичну ситуацію, зміни у суспільних настроях та настановах, які характеризували розвиток Російської та Австро-Угорської імперій у період між 1905 та 1914 рр., а також усвідомлювати особливості

використання імперськими урядами сепаратистських факторів в середині кожної імперії напередодні війни. Опрацювання цієї теми особливо важливо для істориків в сенсі розуміння основних механізмів розвитку та посилення національних рухів в окреслений період, що призвело у 1917-1918 рр. до руйнації імперій.

План:

1. Столипінська аграрна реформа та її наслідки.
2. Західноукраїнські землі напередодні Першої світової війни: суспільно-політичні рухи (включно із жіночими) та культурно-освітні досягнення.
3. Україна та українці в Першій світовій війні: ідеологічні розколи, УСС, СВУ, окупація Галичини та її наслідки, волонтерська та культурно-просвітна діяльність УСС.

Теми рефератів/есе/повідомлень:

1. Антисемітизм початку ХХ ст.: Європа та Російська імперія, порівняльні аспекти.
2. Особливості розвитку кооперативного руху в Російській та Австро-Угорській імперіях.

Питання для обговорення/самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте ідеологічний спектр політичних партій Російської імперії напередодні та в умовах революції 1905 р. Чим, на вашу думку, пояснювалась особлива популярність партії конституційних демократів (кадетів)?
2. Чим пояснюється відсутність у складі третьої та четвертої Російських дум української думської фракції? В яких блоках, партіях були представлені депутати від українських губерній та чому?
3. Яку роль в політичному та суспільному житті України напередодні Першої світової війни відгравала партія українських поступовців?

Обладнання: проектор, ноутбук/телевізор, історичні карти – «Українські землі на початку ХХ ст.», «Перша світова війна». Карти доцільно використовувати як реальні, так і електронні, з якими здобувачі можуть працювати у власних гаджетах.

Основні поняття та постаті: Столипін П.А, столипінська аграрна реформа, антисемітизм, справа Бейліса, емансипація, суфражизм, фемінізм, сепаратизм, Кобринська Н., Малицька К., Рудницька М., Перша світова війна, Антанта, Троїстий (Четвертний) союз, українські січові стрільці (УСС), благодійність, волонтерський рух, Союз визволення України (СВУ), Д. Донцов, М. Меленевський, К. Трильовський, Степанів О., біженці, вигнанці.

Основна література:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст. К., 2019.
3. Грицак Я. Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал 2021. 424 с.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. К.: Критика, 2008.
5. Єкельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
6. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
7. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. Розділ III. Між імперіями. К., 2016. СС. 182-286.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
9. Сарбей В. Українське національне відродження. К.: Вид. дім Альтернативи. 1999. 336 с.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Капелера. К.: К.І.С., 2012.

Додаткова література:

1. Аврех А. Столыпин и судьбы реформ в России. М., 1991.
2. Богачевська-Хомяк М., Веселова О. М. Жіночий рух в Україні // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2005. Т. 3 : Е -Й. 672 с. : іл.
3. Волковинський В. М., Левенець Ю.А. П.А. Столипін: 3 життя та державної діяльності. Український історичний журнал. 1991. № 2-11.
4. Дубровский С. М. Столыпинская реформа: капитализация сельского хозяйства в XX веке . Ин-т красной профессуры. Л.: Прибой, 1925. 302 с. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/37122>
5. Європейський віртуальний архів «Europeana 1914-1918» (on-line архів Першої світової війни). URL: www.europeana1914-1918.eu.
6. Загребельна Н.І., Коляда І.А. Велика війна: українство і благодійність (1914-1917 рр.). К., 2006.
7. Лазарович М. Легіон Українських Січових Стрільців. Тернопіль: Збруч, 2002. 189 с.
8. Олена Степанів. Історія першої у світі жінки офіцера яка воювала в УСС та УПА. URL <http://artefact.org.ua/history/olena-stepaniv-istoriya-pershoi-u-sviti-zhinki-ofitsera-yaka-voyuvala-v-uss-ta-upa.html>.
9. Погребінський О. Столипінська реформа на Україні. Одеса: ОДУ, 1931. 179 с.
10. Реєнт О. П. Загальні тенденції розвитку, найголовніші осередки та реверсні особливості української торгівлі в XIX — на початку XX ст. // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. - 2017. - Вип. 26. - С. 7.

11. Реєнт О.П., Сердюк О.В. Перша світова війна і Україна. К., 2004.
12. Реєнт О.П., Янишин Б.М. Україна в період Першої світової війни: Історіографічний аналіз. Український історичний журнал, 2004, № 4. СС. 3-37.
13. Реєнт О., Сердюк О. Чорносотенний рух у Російській імперії на початку ХХ ст. та у часи Першої світової війни і Україна. Краєзнавство. 2021. № 1-2, С. 74.
14. Реєнт О., Сердюк О. Чорносотенці: український аспект (кінець ХІХ – 1917 р.). Український історичний журнал. 2021. Ч. 5. С. 91.
15. Солдатенко Ф. Українське питання у структурі міжнародних відносин напередодні Першої світової війни. Українська дипломатична енциклопедія. У 2-х т. К. : «Знання України», 2004. Т. 2. М-Я. 812 с.
16. Українці у Першій світовій: «На пострадянському просторі - непередбачуване минуле»
<https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/08/4/143924/>
17. 100 років Першій світовій: уже тоді Донбас був стратегічно важливим об'єктом. URL: <https://hromadske.ua/posts/100-rokiv-pershij-svitovij>
18. Хоптяр Ю.А. Селянський рух в Лівобережній Україні (березень 1917-січень 1918 рр.). Кам'янець-Подільській, 2010.
19. Межі українських земель на унікальних картах початку ХХ ст. URL: <https://vsviti.com.ua/ukraine/24073>

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Серед ключових завдань вищої школи – підготовка універсального фахівця, який навчається протягом життя, здатен самостійно працювати та володіє відповідною методикою самостійної роботи.

Підготовка до семінарських (аудиторних) занять передбачає виконання таких елементів самостійної роботи:

- у разі наявності лекції за ідентичною з семінарським заняттям темою - опрацювання лекційного матеріалу;
- ретельне опрацювання рекомендованої літератури (як основної так і додаткової),
- Ознайомлення та опрацювання інтернет-ресурсів за відповідною тематикою;
- у разі потреби – робота із картами, відео та іншими візуальними інтернет та друкованими матеріалами, які доповнюють теми, що вивчаються.
- самостійне опрацювання тем передбачає конспектування, систематизацію матеріалу у вигляді плану, таблиць та схем.
- заключний етап – висновки, узагальнення, самоаналіз рівня засвоєння навчального матеріалу.

Підготовка питань, що виносяться на самостійне опрацювання, включає:

- ознайомлення з переліком питань для самостійного опрацювання, які запропоновані до кожного семінару (по дві позиції);
- визначення та залучення рекомендованої літератури для підготовки питань, представлених у загальному переліку;
- при необхідності – оформлення виписок, тез, плану, конспекту, схем, таблиць тощо.

Запропоновані питання для самостійного опрацювання розглядаються як додаткові у межах кожного семінарського заняття, їх окремі аспекти включені до підсумкового контролю (модульних контрольних робіт, екзамену).

Підготовка до підсумкового контролю (тестування, модульних контрольних робіт, екзамену) з навчальної дисципліни передбачає:

- ознайомлення із змістом тестових завдань, які пропонуються до курсу «Історія України XIX ст.» (для студентів підготовлена відповідна методична розробка).
- ознайомлення з переліком питань підсумкового контролю (модульних контрольних робіт, екзамену);
- використання конспекту лекцій, конспектів самостійної роботи, планів, схем, таблиць, які укладались здобувачами у процесі підготовки до семінарських занять та питань, що виносилися на самостійне опрацювання;
- опрацювання основної літератури, в разі потреби – залучення джерел із переліку додаткової та інтернет-ресурсів;
- розуміння рівня засвоєння тем і матеріалу, його повтор, у разі потреби.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

Вимоги до екзамену:

1. Володіння теоретичним матеріалом з курсу «Історія України XIX ст.».
2. Виконання всіх завдань, отримання оцінок на всіх семінарських заняттях.
3. Написання підсумкових модульних робіт.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування під час проведення семінарських занять. Перевірка та оцінювання підготовлених студентами есе та рефератів. Модульний контроль здійснюється у формі аудиторних модульних контрольних робіт, що містять теоретичні питання, тестові завдання, творчі завдання, розроблені з можливістю виконання окремого варіанта кожним студентом академічної групи. Всі завдання модульного контролю виконуються студентом особисто у письмовій формі протягом відведеного на це часу.

Підсумковим контролем є підсумкова модульна контрольна робота та екзамен. Екзамен проводиться в письмовій формі.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХІХ СТ.»

1. Історіографія та хронологія історії України ХІХ ст.
2. «Козацький проєкт» В. Капніста. Переселенські мандри запорозьких козаків та їх нащадків.
3. Система адміністративно-територіального управління Наддніпрянською Україною у першій половині ХІХ ст.
4. Економічні, культурні та етнічні особливості Правобережної України к. ХVІІІ - п. ХІХ ст.
5. Українські землі під владою австрійської імперії (70-х рр. ХVІІІ ст. – поч. ХІХ ст.)
6. Реформи Марії-Терезії та Йосифа ІІ, їх вплив на західноукраїнське суспільство.
7. Роль Харкова у розвитку українського національного руху на початку ХІХ ст.
8. Розвиток театру та музичного мистецтва в першій половині ХІХ ст.
9. Історичні знання та історична наука в процесі модерного українського націотворення.
10. Національне відродження в Західноукраїнських землях, «Руська трійця».
11. Війна 1812 року та створення козацьких полків. «Священний союз»
12. Масонство в Україні.
13. Витоки та сутність декабристського руху.
14. Південне товариство та «Руська правда» П. Пестеля.
15. Північне товариство та «Конституція» М. Муравйова.
16. Збройне повстання 1825-1826рр.
17. Діяльність таємних гуртків після придушення декабристського руху; «дела о вольнодумстве» в Ніжинській гімназії.
18. Греко-українська церква та її роль в процесі української національної самоідентифікації.
19. Піднесення польського визвольного руху: повстання 1830-1831рр. та його наслідки.
20. Діяльність «Союзу польського народу».
21. Посилення реакції по відношенню до України та українців. Селянські повстання 20-30 рр. ХІХ ст.
22. Кріпосна система в українських землях.
23. Розвиток сільського господарства; категорії залежних селян.
24. Розвиток основних галузей промисловості; заснування найбільших цукрових підприємств у першій половині ХІХ ст.
25. Розвиток внутрішньої та зовнішньої торгівлі в Україні в першій половині ХІХ ст.
26. Розвиток кредитної та банківської системи в Наддніпрянській Україні в пер. пол. ХІХ ст.
27. Антикріпосницькі повстання першої половини ХІХ ст. у Наддніпрянській Україні.
28. Стан економіки та масова антикріпосницька боротьба на

- західноукраїнських землях у пер. пол. XIX ст.
29. Передумови та чинники політизації українського національного руху.
 30. Передумови і чинники політизації українського національного руху в 40-х рр. XIX ст.
 31. Програмні твори і практична діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.
 32. Тарас Шевченко в українському національному русі.
 33. Ідейні передумови революції 1848 року на західноукраїнських землях.
 34. Українська національна революція в Галичині.
 35. Селянський рух і скасування панщини на західноукраїнських землях.
 36. Передумови, привід та початок Кримської війни.
 37. Оборона Севастополя. Поразка Російської імперії.
 38. Піднесення антикріпосницького руху після поразки в Кримській війні.
 39. Розвиток суспільно-політичного руху після поразки в Кримській війні.
 40. Гоніння на українську культуру в першій пол. XIX ст.
 41. Освітні чинники розвитку національної самосвідомості українців(перша половина XIX ст.).
 42. Початкова, середня та вища освіта в Наддніпрянській Україні в пер. пол. XIX ст.
 43. Музика та театр в першій половині XIX ст.
 44. Традиційно-побудова та звичаєва культура українців в пер. пол. XIX ст.
 45. Скасування кріпацтва в Наддніпрянській Україні.
 46. Реформи 60-70-х рр. XIX ст..
 47. Розвиток промисловості в післяреформену добу.
 48. Стан сільського господарства після відміни кріпосного права.
 49. Родинні династії виробничо-комерційного підприємництва.
 50. Територія і соціальна структура населення після скасування кріпосного права.
 51. Культурні і мовні процеси у післяреформений період.
 52. Гальмівні чинники консолідації української нації.
 53. «Хлопоманство».
 54. Громадівський рух.
 55. Київська Громада.
 56. Південно-західний відділ Російського географічного товариства.
 57. Одеська громада.
 58. М. Драгоманов та пошуки соціального ідеалу.
 59. Москвофіли і народовці.
 60. Західноукраїнські політичні партії в умовах «Нової ери».
 61. «Братерство Тарасівців».
 62. «Молода Україна».
 63. Українці і польській повстанський рух.
 64. Революційні народники в Україні.
 65. Перші робітничі організації в Україні.
 66. Російський визвольний рух та українське національне відродження.
 67. Розвиток освіти в Україні в др. пол. XIX ст.
 68. Розвиток науки в др. пол. XIX ст.

69. Українська література др. пол. XIX ст.
70. Соціально-економічне становище українських земель в складі Російської імперії напередодні демократичної революції 1905-1907рр.
71. Кооперативний рух початку XX ст.
72. Суспільно-політичні та національні рухи напередодні першої російської революції.
73. Україна у першій російській демократичній революції.
74. Збройні повстання під час революції 1905-1907 рр..
75. Визвольна боротьба та спад революції 1905-1907 рр..
76. Український національний рух початку XX ст. Просвіти.
77. Діяльність української громади в I та II Державних думах Росії.
78. Діяльність українських соціал-демократичних партій напередодні та під час революції 1905-1907рр.
79. Столипінська аграрна реформа.
80. Визвольні змагання на Західноукраїнських землях на початку XX ст.
81. Україна та українці в політиці воюючих держав під час Першої світової війни.
82. Розкол національне свідомого українства під час першої світової війни.
83. Українські січові стрільці.
84. Воєнні дії на території України (1914-1917 рр..)
85. Антивоєнний та соціальний рух.
86. Стан освіти на початку XX ст.
87. Розвиток української літератури на поч. XX ст.
88. Театральне, музичне та образотворче мистецтво на початку XX ст..
89. Розвиток науки та техніки на початку XX ст.
90. Діяльність національних політичних партій в Україні на початку XX ст.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
<i>Задовільно</i>		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Рекомендована література

Основна:

1. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.: іл.
2. Баханов К., Венгерська В. та ін. Нові підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства. Навчальний посібник для студентів вищих начальних закладів. – Л.: ЗУКЦ, 2012.
3. Грицак Я. Й. Нарис історії формування модерної української нації XIX- XX ст.. – К., 2019.
4. Грицак Я. Й. Пророк у своїй вітчизні. – К.: Критика, 2008.
5. Кравченко В. Україна, імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. – К.: Критика, 2011.
6. Костриця М. Ю., Кондратюк Р. Ю. Житомир. Підручна книга з красзнавства. – Житомир, 2006.
7. Єкельчик С. Українофілі. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. К.: К.І.С., 2010.
8. Плохій С. Козацький міф. Історія і націотворення в епоху імперій. Харків, 2018. 400с.
9. Плохій С. Брама Європи. Від скіфських воєн до незалежності. К., 2016.
10. Україна: процеси націотворення. Під редакцією А. Капелера. К.: К.І.С., 2012.
11. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К.: Ін-т історії України НАН України. 2003. 340 с.
12. Яковенко Н. М. Нарис історії середньовічної та ранньо-модерної України. Видання друге, перероблене та розширене. К., 2005.
13. Сарбей В. Національне відродження України. К., 1998. 389 с.

Додаткова:

1. Андерсон Б. Уявленні спільноті. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. К.: Критика. 2001. URL: www.litopys.org.ua;
2. Бовуа Д. Шляхтич, кріпак і ревизор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863). К., 1996.
3. Бовуа Д. Битва за землю в Україні 1863-1914. Поляки в соціо-етнічних конфліктах. К., 1998.
4. Бовуа Д. Російська влада та польська шляхта в Україні в 1793-1830. Львів, 2007.
5. Грабовський С., Ставроянні С., Шкляр Л. Нарис з історії українського державотворення. К., 1995.
6. Венгерська В. Українські проекти та націотворення в імперіях Романових та Габсбургів (кінець XVIII – початок XX ст.). Житомир: ФОП Євенок О.О. 2013. 448 с.
7. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: коротка історія XX віку, 1914-1991/ Ерік Гобсбаум. К.: Вид. дім «Альтернативи», 2001. 543 с.

8. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм, починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність/Ерік Гобсбаум. Пер. з англ. Та примітки Т. Корпала. К.: Український Центр духовної культури, 2010. – 288 с.
9. Грицак Я. Про сенсовість та безсенсовість націоналізму в Україні. . Страсті за націоналізмом. К., 2001. С. 188-197.
10. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальне історія України. К.: Портал, 2021. 432 с.
11. Лановик В., Матисякевич А. та ін. Економічна історія України. К., 2000.
12. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т.1-2. К.: Основи, 1994.
13. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ликвідація гетьманщини (1760-1830). К., 1996.
14. Каппелер А. Мазепинцы, малороссы, хохлы: украинцы в этнической иерархии Российской империи/ Россия-Украина: история взаимоотношений. М.: Открытое общество, 1997. URL: <http://litopys.org.ua/vzaimo/vz.htm>.
15. Касьянов Г. Теорії націй та націоналізмів. К.: Либідь, 1998.
16. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX – XX ст.: Соціально-політичний портрет. К.: Основи, 1993. 176 с.
17. Крижанівська О. Таємні організації в Україні (масонський рух у XVIII – на початку XX ст.). К., 1998.
18. Макаров А. Киевская старина в лицах. XIX век. К., 2005.
19. Макаров А. Энциклопедия киевской старины. К., 2006.
20. Магочій П-Р., Петровський-Штерн Й. Євреї та українці: тисячоліття співіснування. Пер. з англ. О. Форостина. Ужгород : Вид-во В. Подяка. 2018. 338 с.
21. Петровський-Штерн Й. Штетл. Золота доба єврейського містечка. К.: Критика, 2019. 394 с.
22. Попович М. Нарис історії культури України. К., 1999.
23. Западные окраины Российской империи. [Бережная Л., Будницький О., Долбилов М.]; под ред. А. Миллера. М.: Новое литературное обозрение, 2006. 608 с.
24. Толочко А. Киевская Русь и Малороссия в XIX веке. К., 2012. 256 с.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>. www.litopys.org.ua – Ізборник.
2. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe www.historians.in.ua – незалежна мережа професійних істориків
3. Електронна бібліотека видань історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна - <http://www-history.univer.kharkov.ua/old/publications/>
4. Європейський віртуальний архів «Europeana 1914-1918» (on-line архів Першої світової війни). URL: www.europeana1914-1918.eu.

5. Наукова бібліотека Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України - <http://www.ipiend.gov.ua/>
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Інституту історії НАН України <http://www.history.org.ua>
8. <http://kontakt.ca/features/?cat=3> Контакт. Очима культури. Відеоблог Марко Роберта Стеха.
9. Український історичний журнал - <http://www.history.org.ua/index.php?litera&askAbout=journal>